

sladkovodního cenomanu na Kutnohorsku. Zde byla také zaznamenána dominance jehličin typu *Classopollis* s četnými *Parvisaccites*. Klasopolní typy náležejí většinou hojně rozšířeným metlatým frenalopsisům i šupinovitě olistěným zástupcům čel. *Cheirolepidaceae*. Vyskytují se zejména v brakických faciích v okolí Loun a Slaného (Vrbno n. Lesy, Slaný). Sakátní zrna jehličin z příbuzenstva *Pinaceae* – *Pityosporites* jsou dominantní jak ve sladkovodních sedimentech cenomanu na Kutnohorsku (Vrchlice) tak i v brakicko-marinní a marinní facii mezi Červcnými Pečkami, Hořany a Dolany v oblasti mezi Kolínem, Zásmyky a Kutnou Horou. Jejich nápadné frekvence vykazaly i svrchnoturanské sedimenty na Turnovsku (Pařezská Lhota, pásmo X), kde jako dominantní element reprezentují marinní sedimenty spolu s fytoplanktonem a dosti četným normapollním prvkem.

Marinní facii provází také inaperturální zrna, *Inaperturopollenites*, *I. hiatus* (R. Pot.) Th. et Pf. a *Cupressacites* sp. div. reprezentující cypřišovitě bažinné jehličiny. Tento typ porostů byl zjištěn také v jemně písčitéch slínovecích spodního turonu, v oblasti mezi Miskovicemi, Malešovem a Nebovidy na Kutnohorsku, v chudém společenstvu foraminifer a jehličin čel. *Pinaceae*. Cypřišovitě jehličiny charakterizují také řadu facií brakického cenomanu na území Prahy a v území s. od Prahy (např. Prosek, Hloubčtín, Uhy s. od Nelahozevsí).

Mezi reprezentanty čeledi *Cupressaceae* je pozoruhodný výskyt rodu *Sequoiapollenites*. Byl zaznamenán jako ojedinělý, zato široce rozšířený prvek mezi jehličinami jak ve sladkovodní facii cenomanu (např. Vrchlice), tak i v brakické facii cenomanu v Praze-Proseku, na Slánsku a Lounsku (Vrbno n. Lesy) a nechybí ani v sedimentech svrchnoturanských, kde je však vzácnější.

Z ostatních jehličin jsou taxonomicky zajímavé r. *Araucaria*, *Podocarpus*, *Dacrydium*, *Phyllocladus*. Kromě jehličin příbuzných rodům *Cedrus* a *Picea* se vyskytují často jako soliternější elementy, ale přicházejí ve všech faciích i v různých stratigrafických úrovních, včetně středně a svrchnoturanských sedimentů. Řada těchto prvků má své descendenty v třetihorní flóře, dokumentované v pánevních sedimentech Českého masivu (*Podocarpus*, *Cedrus*, *Sequoiapollenites*) i v karpatských pánvích. Podobně jako v křídových marinních offshore faciích, tak i v tercierních marinních sedimentech jsou *Pinaceae*, vzhledem k možnosti dobrého transportu, dominantním elementem řady spropylových asociací.

Literatura

- Hlušík, A. - Konzalová, M. (1976): *Frenalopsis alata* (K. Feistm.) Knobloch (Cupressaceae) from the Cenomanian of Bohemia, a New Plant Producing Classopollis Pollen. – *Evolutionary Biology*, 125–131. Praha.
- Knobloch, E. - Konzalová, M. (1978): Progress in Cenophytic Palaeobotany of Czechoslovakia. (I. Regional palaeofloristic studies of the Cretaceous). – *Cour. Forsch.-Inst. Senckenberg*, 34, 32–67. Frankfurt a. Main.
- Knobloch, E. - Mazancová, M. - Němeček, K. (1968): Zpráva o geologicko-paleontologickém výzkumu při stavbě sídliště v Praze - Proseku. – *Zpr. geol. Výzk. v Roce 1966*, 212–215. Praha.
- Pactová, B. (1978): Paleopalynologie a její význam pro biostratigrafii, paleogeografii a palaeoekologii kříd. – *Zem. Plyn Nafta*, 23, 4a, 567–592. Hodonín.
- Svobodová, M. (1992): Middle Cenomanian palynomorphs from the Čáslav, Central Bohemia (Czechoslovakia). – *Věst. Ústř. Úst. geol.*, 67, 6, 415–421. Praha.

Geologický ústav Akademie věd ČR, Rozvojová 135, 165 00 Praha 6

PALEOEKOLOGICKÉ HODNOCENÍ ASOCIACÍ PALYNOMORF SPODNÍHO OLIGOCÉNU Z POUZDŘAN

PALEOENVIRONMENTAL INTERPRETATIONS OF EARLY OLIGOCENE PALYNOMORPHS OF THE POUZDŘANY FORMATION

(34-11 Hustopeče)

Magda Konzalová - Jan Krhovský

Early Oligocene, Pouzdřany Unit, Palynomorphs, Palaeoenvironment

Ve svrchní části pouzdřanského souvrství a spodní části uherčického souvrství byly v rámci projektu č. 205/94/0848 financovaného Grantovou agenturou ČR sledovány změny asociací spor, pylů, organicky oblaněného fytoplanktonu (OWM) a obsahu organického detritu. Zabývali jsme se mladší částí pouzdřanského souvrství (biozóna NP 22)

Tabulka procentuálního zastoupení palynomorf v profilu Pouzďfany „U šipku I“

	1b/94	2/94	4/94	5/94	6/94
Pteridophyta	1,2	0,6	0,5	0,5	-
<i>Verrucatosporites</i> sp., <i>Foveisporites</i> cf. <i>trilatus</i>	1,2	-	-	-	-
Polypodiaceae - <i>Laevigatosporites haardti</i>	-	0,6	0,5	-	-
<i>Radialisporis radiatus</i> vel <i>Cicatrissporites</i> sp.	-	-	-	0,5	-
Gymnospermae	36,0	45,5	29,0	28,0	30,9
Taxodiaceae - Cupressaceae - <i>Inaperturopoll. hiatus</i>	8,5	11,1	12,0	10,1	9,8
<i>Sequoia</i>	-	-	-	-	0,5
Pinaceae - <i>Pityosporites</i> sp.div. (<i>Pinus</i> sp.div.)	25,0	29,0	13,7	16,4	17,1
<i>Picea/Cedrus</i>	2,4	2,4	1,1	1,0	2,0
<i>Sciadopitys</i> sp. div.	+	1,2	1,1	-	0,5
<i>Podocarpidites</i>	+	aff. 0.6	-	0,5	0,5
<i>Tsuga</i>	-	1,2	0,5	-	0,5
Angiospermae	56,0	40,6	48,1	35,6	51,9
<i>Magnolia</i>	-	0,6	-	-	-
Fagaceae s.l.	11,6	-	1,1	-	9,3
Fagaceae - <i>Tricolporopollenites cingulum</i> s.l.	11,0	4,3	5,5	-	-
Fagaceae - <i>Tricolporopollenites cingulum pusillus</i>	1,8	13,6	5,5	5,8	6,3
Castanea - <i>Tricolporopollenites cingulum oviformis</i>	-	-	-	5,8	6,8
Fagaceae - <i>Fususpollenites fusus</i>	1,2	0,6	2,7	1,0	2,4
<i>Quercus</i> - <i>Quercoidites microhenrici</i>	-	-	3,8	5,8	2,0
<i>Quercus</i> - <i>Quercoidites henrici</i>	-	-	2,2	1,0	1,0
Oleaceae	1,2	1,9	1,6	-	1,0
<i>Salix</i>	-	-	0,5	-	-
Hamamelidaceae	12,2	4,3	1,1	3,9	0,5
Aquifoliaceae	-	-	-	0,5	2,0
Sapotaceae (Ochraceae)	-	-	1,1	-	0,5
Symplocaceae - <i>Porocolpopoll. calauensis, vestibulum</i>	aff. 1,2	-	-	-	0,5
Myricaceae - <i>T. bituitus</i>	1,2	1,2	cf. 1,1	-	1,0
Juglandaceae gen. - <i>Momipites punctatus</i>	-	-	1,1	-	-
<i>Tricolporopollenites quisqualis/liblarensis</i>	-	-	3,2	1,0	-
<i>Tricolporopollenites graniquisqualis</i>	-	-	-	1,0	2,9
<i>Acer</i>	-	-	-	-	1,5
<i>Araliaceoipollenites</i>	3,0	0,6	0,5	-	2,9
Apiaceae - <i>Umbeliferoipollenites</i>	-	-	-	-	0,5
<i>Rhus</i>	3,0	0,6	1,6	4,3	2,9
<i>Engelhardia</i>	3,7	4,3	7,1	0,5	4,4
<i>Platycarya</i>	-	-	-	0,5	-
<i>Carya</i>	-	-	-	0,5	0,5
<i>Pterocarya</i>	-	-	-	0,5	-
<i>Platanus</i>	-	cf. 3,7	cf. 1,6	cf. 1,0	1,0
<i>Nyssa</i>	-	-	-	-	0,5
Cyrillaceae	-	-	0,5	-	-
<i>Betula</i>	-	-	-	0,5	-
<i>Alnus</i>	-	2,5	1,1	-	1,0
<i>Carpinus</i>	-	0,6	0,5	0,5	-
<i>Tilia</i> - <i>Intratrisporopollenites microreticulatus</i>	-	-	0,5	-	-
<i>Ulmus</i>	-	-	0,5	0,5	-
Ericaceae - Callunaceae - <i>Ericipites callidus</i>	0,6	0,6	0,5	0,5	-
Palmae - <i>Arecipites</i> sp., <i>Dicolpopoll. kockelii</i>	-	aff. 1,2	2,7	0,5	0,5
Palmae - <i>Monocolpopollenites</i> sp., <i>M. tranquillus</i>	4,3	-	0,5	-	-
Plankton	6,7	10,5	18,6	30,9	17,5
Total (počet palynomorf)	164	161	183	207	206

z rýhy „U šípku“ (viz profil in Řeháková a Krhovský v tomto svazku) a z tektonické šupiny v zadní části sklepa p. Losy (Pouzďřany, oblast vinných sklepů). Zejména jsme sledovali změny společenstev manifestovaných v krátkých časových intervalech a reprezentovaných litologicky odlišnými polohami.

Obsah palynomorf v jednotlivých vzorcích je různorodý, v některých vzorcích jsou pouze úlomky fuzitu (PWC-Lo 1/93). Chudé asociace sporomorf jsou v některých vzorcích ze spodní části uherčického souvrství, kde je častější fytoplankton (PŠ II 15/94, 23/94). Velká část sakátních pylových zrn je poškozena pyritem.

Naprostá většina vzorků se vyznačuje dominancí jehličin čeledi Pinaceae (většinou rod *Pinus*, přítomné jsou i *Picea*, *Cedrus*, *Tsuga*, *Sciadopitys*, ojediněle *Podocarpus*). Méně početné, ale výrazně jsou zastoupené i Taxodiaceae – Cupressaceae (*Taxodium/Glyptostrobus*). Dokumentují existenci bažinných porostů na příhodných stanovištích v dosahu snosu terigenního materiálu do sedimentačního prostoru. Vzácně byla zjištěna *Cunninghamia*. Výraznou komponentou jsou i kvetoucí rostliny, kapradorosty byly zjištěny jen akcesoricky. Společenstvo listnáčů je taxonomicky pestré, četné rody postrádají recentní analogon. Složení palynospekter ukazuje na rozšíření relativně suššího lesa s převahou čeledi Fagaceae a početným zastoupením čeledi Juglandaceae (*Engelhardia*). Teplomilný element reprezentují palmy (inclsive *Monocolpopoll. tranquillus* (R. Pot.) Th. & Pf., *Dicolpopollis kockelii* Pfl.) zastoupené v nízkých frekvencích, ojedinělí zástupci rodu *Symplocos* a čeledi Sapotaceae. Ve všech vzorcích je již přítomen (maximálně kolem 3 %) element opadavých dřevin – *Alnus*, *Betula*, *Carpinus*, *Ulmus*, *Pterocarya*, *Carya*, *Myrica*, *Tilia*, *Salix*. V některých vzorcích (např. PŠ I 1b/94) je nápadný vyšší podíl čeledi Hamamelidaceae. Asociace sporomorf ukazují na klimatický trend postupného ochlazení. Relativně nejteplejší se jeví vz. PŠ I 1b/94, kde byly mimo procentuální výčet zaznamenány např. spory *Triplanosporites*, *Leiotriletes*, z jehličin *Podocarpidites* cf. *verrucatus* (Trev.) W. Kr., z angiosperm *Cycadopites*, *Alangiopollis* a *Cyrillaceae*. Chladnější nástup se projevuje ve vz. PŠ I 2/94, kde se objevují opadavé dřeviny a boreální jehličiny (*Tsuga*).

Poměr fytoplanktonu k záznamu suchozemských rostlin je proměnlivý. V pouzdřanském souvrství byly zjištěny hlavně rody indikující spíše podmínky otevřeného moře *Thalassiothra* cf. *pelagica* (Eis.) Eis. & Gocht, *Deflandrea*, *Quadripites*, *Adnatosphaeridium*, *Achomosphaera* a *Cordosphaeridium*, litorální formy jsou řidší (prasinořfyta – *Tasmanites* aj., *Homotryblium*, *Crassosphaera*, *Cymatiosphaera*). V PŠ I 1b/94 byl nalezen *Botryococcus*. V uherčickém souvrství jsou charakteristické litorální formy; v nevápnitém diatomitu (PŠ II 15/94) je zvýšená frekvence r. *Micrhystridium*, v nevápnitých jílech (PŠ II 21/94) je druhově pestré společenstvo s *Wetzeliella*, *Phthanoperidinium* a *Oligosphaeridium*. Rod *Wetzeliella* je euryhalinním elementem, který toleruje i prostředí estuarií. V estuariích žije i sladkovodní rod *Pediastrum* zjištěný v polohách se sladkovodními rozsivkami (PŠ I 23/94) a v nevápnitém jílu na bázi uherčického souvrství (PŠ I 6/94).

Ve vzorku PŠ I 1b/94 je výrazně zvýšený podíl pylů angiosperm a málo OWM fytoplanktonu. Bohaté marinní asociace vápnitého nanoplanktonu obsahují ve srovnání s ostatními polohami častěji druhy tolerující sníženou salinitu *Braarudosphaera bigelowii* (Gran & Braarud) Deflandre a *Dictyococcites ornatus* (Müller) Bystrická. To ukazuje na možnost, že vzorek obsahuje materiál pocházející z krátké epizody intenzivního splachu z pevniny. Periody dlouhodobě zvýšeného přínosu terigenního materiálu z pevniny, avšak ne přívalového, reprezentují v pouzdřanském souvrství vzorky PŠ I 2/94 a PŠ I 5/94. Přítomnost fuzitu ve vz. PŠ I 6/94 a 21/94 (uherčické souvrství) také dokumentuje periody zvýšeného přínosu terigenního materiálu. Zajímavé je srovnání spekter palynomorf v polohách bohatých biogenním materiálem (rozsivkami) s polohami prachovitých jílovců.

Výskyt *Bohlensipollis hohli* W. Kr. (vz. PŠ I 1b/94 a 4/94) dokládá oligocenní stáří.

Literatura

- Konzalová, M. - Pačtová, B. - Krhovský, J. (1994): Environmental palynological study of the Upper Eocene to Lower Oligocene of the Pouzďřany and Ždánice Units, South Moravia. – Acta Univ. Carol., Geol., 1992, 1–2, 41–62. Praha.
 Řeháková, Z. (1989): Mořská diatomová flóra paleogénu pouzdřanské jednotky. – Zpr. Geol. Výzk. v Roce 1987, 106–108. Praha.